

SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

SOLIDARITATEA – VALOARE DE REFERINȚĂ ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ

Maria BULGARU

Valorile profesionale constituie elemente definitorii în interacțiunea cu societatea și beneficiarii profesiei, comportamentele, atitudinile fiind expresia directă a valorilor. De o importanță majoră pentru morala profesională, inclusiv cea a asistenței sociale, sunt valorile: datorie, responsabilitate, libertate, dreptate, solidaritate, cooperare, încredere, respect reciproc și altele. Ne vom referi succint la conținutul valorii „solidaritate”, care reprezintă o valoare de referință în asistența socială, asistenții sociali având obligația de a înfrunța condițiile sociale ce contribuie la excluziunea socială, stigmatizare sau subjugare și să lucreze în vederea dezvoltării unei societăți incluzive [1, p.311-312].

Solidaritatea își are rădăcinile în zorii umanității, în lupta omului pentru supraviețuire, care a generat instinctul de solidarizare a grupului. Lipsit de mijloace de apărare în fața pericolelor naturii, individul uman nu era în stare să opună rezistență greutăților vieții de unul singur. Pentru ca să poată să se hrănească, să poată supraviețui, oamenii aveau nevoie de forța de muncă colectivă. Numai o evoluție a înlănțuirii umane sub înțelesul de corelare a intereselor individuale cu cele de grup, menționează I.Miu, a permis miracolul existenței omenirii de astăzi [2].

Pe parcursul dezvoltării istorice, solidaritatea s-a manifestat în cele mai diverse forme, precum: caritatea sociocomunitară, empatia socială, mila creștină, compasiunea civică, solidaritatea națională, solidaritatea socială etc. Pornind de la Tönnies și Durkheim, solidaritatea este definită drept mecanism integrator bazat pe: a) tendința/înclinația individuală spre sociabilitate generată de apropiere, empatie, similaritate, în cazul comunității (solidaritate mecanică), sau b) satisfacerea interesului individual prin interdependența generată de diviziunea muncii sau piață, în cazul societății (solidaritate organică).

Solidaritatea reprezintă un mecanism al autoreglării sociale, autoconservării și autodezvoltării organismului colectiv, care permite să fie folosite în măsură maximă posibilitățile tuturor membrilor societății în scopul bunăstării individuale și sociale/colective. Premisele solidarității sociale sunt în sine de natură universalistă. Din această perspectivă, solidaritatea socială reprezintă întruchiparea principiului egalității indivizilor în fața nevoii: toți indivizii, la un moment dat, în decursul existenței lor, se pot afla în „nevoie”. Or, dependența nu mai poate fi considerată apanajul doar a unei minorități

sau a unor grupuri sociale. Solidaritatea socială stipulează dreptul la ajutor ce se dobândește prin renunțarea – la nivelul întregii societăți – la ideea de autosuficiență în fața nevoii [3, p.739-740].

În spațiul moral, termenul de solidaritate este utilizat ca valoare și ca principiu, exprimând nu atât o „datorie”, cât „fundamentul unei datorii” [4, p.1006]. Menționăm, în același timp, că opiniile privind calitatea de datorie a solidarității sunt controversate. Unii autori susțin că datoria de a fi solidar nu este aceeași ca și datoria morală de a fi cinstit, corect sau bun etc., aducând mai multe argumente în favoarea deosebirilor existente între acestea. Astfel, spun ei, pornind de la faptul că solidaritatea este un fenomen universal și real, nu înseamnă că ea reprezintă o datorie morală. Solidaritatea de la sine nu indică cu cine, când, unde și pentru ce trebuie să fim solidari; ea presupune în mod obligatoriu adăugarea încă a unei oarecare valori, în numele căreia trebuie să fii solidar (de exemplu, Dumnezeu, societatea, omenirea etc.). De asemenea, e știut că există și „solidaritatea în rău”, care unește indivizii în săvârșirea acțiunilor amurale și criminale. O asemenea solidaritate puțin posibil să poată fi privită în lumea umană ca datorie [5, p.32-39].

Conceptul solidarității s-a pomenit astăzi la confluența celor mai diverse discursuri. Mai mult, chiar și în interiorul fiecărui curent, solidaritatea este interpretată adesea destul de diferit, ceea ce a făcut ca unele din aceste interpretări să fie aspru criticate nu doar de oponenții, dar și de adepții aceluiași curent. Cu toate diferențele de opinii, solidaritatea rămâne a fi un fapt uman, o valoare practică, necesitând datorii și responsabilități individuale și colective.

Din perspectiva asistenței sociale, de importanță majoră este acceptiunea etico-deontologică a conceptului de solidaritate. În acest sens, solidaritatea se prezintă în calitate de fundament al „datoriei morale” între membrii aceleiași comunități, în măsura în care ei se consideră ca formând un același organism, ceea ce presupune: „comunitate de idei”, „sentiment de întraajutorare”, „coeziune”, „unitate de concepții, de interese și acțiune” sau „a fi împreună”. Solidaritatea funcționează în câmpul socioprofesional ca valoare majoră și ca principiu ordonator al acestuia, susținând protejarea individului și a grupului, grija plină de considerație, înțelegere, bunăvoință; promovarea intereselor personale pe cât posibil în acord cu interesele de grup și cu interesul general, o continuă conciliere dinamică între „privat” și „public”; și, astfel, activarea șanselor pentru un maximum de realizare individuală, prin armonizarea „libertății individuale” cu „protecția comunitară”; prin corespondența „bine privat – bine public”, contribuind substanțial la progresul societății pe linie de securitate și demnitate [6, p.279].

Richard Rorty întemeiază conceptul solidarității pe ideea de „acord neforțat” și „dezacord tolerat”, de „interacțiune liberă și deschisă” între oa-

meni foarte diferiți. Solidaritatea este acel „proces prin care ajungem să vedem alte ființe umane ca pe *unul dintre noi*, mai degrabă decât pe *ei*” [7, p.29] sau ne obligă să tratăm pe o altă persoană așa cum am dori ca această persoană să ne trateze pe noi. Solidaritatea este prezentată de Richard Rorty ca mergând de la *noi* spre *ei* în spațiul public, ca abilitatea de a te gândi la oamenii extrem de diferiți față de noi (în special, în ceea ce privește durerea și umilința – *M.B.*) ca fiind incluși în domeniul lui *noi* [7, p.300]. Putem spune că și asistentul social își construiește relațiile cu beneficiarii dintr-o asemenea perspectivă a semnificației solidarității, urmărind să-i ajute pe aceștia să-și rezolve problemele prin mobilizarea eforturilor proprii, precum și cele ale comunității, instituțiilor respective, prin schimbarea mediului înconjurător, prin propuneri la nivel de politici sociale etc. Îndeplinindu-și responsabilitățile profesionale, asistentul social devine un promotor al solidarității la diferite niveluri.

Solidaritatea este exprimată de însuși scopul, misiunea asistenței sociale, care îi unește pe toți asistenții sociali „să contribuie la bunăstarea oamenilor, să faciliteze satisfacerea trebuințelor de bază ale tuturor indivizilor, acordând o atenție deosebită trebuințelor și participării celor vulnerabili, discriminați și săraci” [8, p.315-316]. Pentru atingerea acestui scop, asistenții sociali acționează în direcția schimbării atât a oamenilor, cât și a condițiilor sociale, aplicând valorile fundamentale ale profesiei, care, de asemenea, sunt pătrunse de spiritul solidarității: *demnitatea și valoarea umană* ca formă supremă a respectului unicității; *justiția socială*, ca latură practică, teoretică și morală de eliminare a discriminării, încălcării drepturilor omului și de creare a oportunităților de dezvoltare personală și socială deschise tuturor; *participarea*, ca formă activă de consolidare a abilităților personale și de responsabilizare socială; *individualizarea, acceptarea diferențelor* (culturale, de vârstă, de opinii etc.), prin care se recunoaște unitatea umană și, în același timp, că toți oamenii au dreptul „de a fi indivizi și de a fi tratați nu doar ca persoană, ci ca o persoană diferită de celelalte” etc. Asistența socială este fundamentată pe promovarea incluziunii și integrării indivizilor la cele mai diverse niveluri (familie, comunitate, societate), constituind un mijloc important de afirmare a coeziunii și stabilității sociale [9, p.352-355].

Referințe:

1. Etica în asistența socială. Declarație de principii. IFSW și IASSW. În: BULGARU, M., BULGARU, O. *Etica în asistența socială*. Chișinău: CEP USM, 2014. p.309-314.
2. MIU, I. *Solidaritatea socială*. <http://profionmiu.blogspot.com/2010/11/solidaritatea-sociala.html>
3. POP, L.M. (coord.) *Dicționar de politici sociale*. București: Expert, 2002.
4. LALANDE, A. *Vocabulaire technique et critique de la philosophie*. Paris: Quadrige/ P.U.F., 1993, vol.1, 2.

5. ГОФМАН, А.Б. Социальная солидарность: пробуждение социологической идеи. В: *Социология и общество: глобальные вызовы и региональное развитие. Сессия 1.*: <http://www.ssa-rss.ru/files/File/congress2012/part1.pdf>
6. COZMA, C. Deontologia profesiei de asistent social. În: BEJAN, P. (coord.) *Asistența socială: Manual*. Iași: Editura Universității „Al.I.Cuza”, 2009, vol.III, p.213-297.
7. RORTY, R. *Contingență, ironie și solidaritate*. București: ALL, 1998.
8. Codul etic NASW. În: BULGARU, M., BULGARU, O. *Etica în asistența socială*. Chișinău: CEP USM, 2014. p.315-347.
9. Codul Etic BASW. În: BULGARU, M., BULGARU, O. *Etica în asistența socială*. Chișinău: CEP USM, 2014. p.348-361.